

Naturminnes- märken

Naturvårdslagen 95 § och 96 §

Vad är ett naturminnesmärke?

Ett naturminnesmärke är till sin natur ett enskilt eller småskaligt skyddsobjekt som avses i 95 § i naturvårdslagen; typiskt ett träd eller en dunge som förskönar eller tydligt sticker ut i landskapet, en trädindivid som växer på ett speciellt sätt, är exceptionellt stor eller ålderstigen, eller ett geologiskt objekt, t.ex. ett flyttblock, en grotta eller en jättegryta. Som naturminnesmärken har man också fridlyst bl.a. källor och förekomster av sällsynta växtarter.

Fridlysning av naturminnesmärken ingick redan i Finlands första naturvårdslag som trädde i kraft 1923 och är därmed en av de äldsta åtgärderna enligt naturvårdslagstiftningen.

För närvarande (2023) finns det cirka 2 500 gällande naturminnesmärken i Finland.

”Ett träd, en dunge, ett flyttblock eller en annan motsvarande naturformation som på grund av sin skönhet, sällsynthet, betydelse i landskapet, sitt vetenskapliga värde eller av någon annan motsvarande anledning kräver särskilt skydd kan fridlysas som naturminnesmärke.”

NATURVÅRDSLAGEN 95 §

◀ *Ojala tall, Fredrikshamn.*

Naturminnesmärken på privatägd mark

Beslutsansvaret för fridlysning av naturminnesmärken överfördes till kommunerna från och med 1996. I kommunen ligger beslutanderätten hos kommunfullmäktige, om den inte har delegerats vidare.

Fridlysning söks på ansökan av markägaren eller med markägarens samtycke. Om ett naturminnesmärke är beläget på flera fastigheters områden eller om det finns flera ägare på en fastighet, ska samtycke inhämtas av alla fastighetsägare.

Ansökan riktas till den kommun där objektet som man önskar fridlysa är beläget.

När fridlysningsbeslutet har vunnit laga kraft skickar kommunen beslutet till Forststyrelsen, som på riksnivå samlar in och upprätthåller uppgifter om naturminnesmärken.

Ansökan och beslutet är avgiftsfria för sökanden. För fridlysning betalas ingen ersättning till fastighetsägaren.

”Beslut om fridlysning av ett naturminnesmärke i ett privatägt område fattas av kommunen på ansökan av områdets ägare eller med ägarens samtycke.”

NATURVÅRDSLAGEN 95 §

Rajala flyttblock, Hollola. ►

Ansökan om fridlysning

Ansökan om fridlysning av ett naturminnesmärke görs antingen i kommunens e-tjänst (om den används), på en blankett som utarbetats för ändamålet eller med en fritt formulerad ansökan som innehåller motsvarande uppgifter och av vilken följande ska framgå:

- Fastighetsägaren/-ägarna Huvudsökandens kontaktuppgifter
- Fastighetens namn och fastighetsbeteckning
- Uppgifter om och beskrivning av objektet (storlek/omfattning, ålder)
- Orsak(er) till fridlysningen
- Finns objektet på en gård som omfattas av hemfridsskyddet?
- Datum och fastighetsägarnas underskrift
- Kartbilaga, där objektets exakta läge är markerat (det är önskvärt att ett nyligen taget fotografi och koordinater av objektet bifogas redan i ansökningskedet).

Ansökningsblanketten kan fyllas i och skrivas ut på Forststyrelsens webbplats metsa.fi/naturminnesmarken. Den färdiga ansökningsblanketten skickas till den kommun där det fridlysta objektet finns.

◀ *Häxkvastgran, Koivula, Kotka.*

Naturminnesmärken på statens marker

På statsägda områden fattas beslutet om fridlysning av ett naturminnesmärke av fastighetsinnehavaren.

Om man vill föreslå att ett naturminnesmärke inrättas på en fastighet som ägs av staten, skickas förslaget om fridlysning till den instans som förvaltar fastigheten där objektet finns.

Oftast är Forststyrelsen (kirjaamo@metsa.fi) innehavare, men ibland även Senatskoncernen (senaatti@senaatti.fi) eller Trafikledsverket (kirjaamo@vayla.fi).

”Beslut om fridlysning av ett naturminnesmärke i ett område som tillhör staten fattas av den myndighet som förvaltar området.” NATURVÅRDSLAGEN 95 §

Klippformationen (djävulskyrkan) i Härkävuori, Heinola. ►

Underhåll av naturminnesmärke

När ett beslut om fridlysning av ett naturminnesmärke har fattats ska objektet märkas ut på ett tydligt sätt i terrängen.

Det finns inga särskilda bestämmelser om märknings sättet, men det rekommenderas att man använder en skylt som anger objektets karaktär och som fästs på en stolpe (inte på objektet). Kommunen ansvarar för att tillhandahålla fridlysningsmärkningen och övervaka att den är i gott skick, både på fastigheter som kommunen äger och på privatägda fastigheter.

Gungande sten, Kouvola.

Fastighetsägaren ansvarar för att de användnings- och skötselåtgärder som vidtas i skogen eller på gårdsplanen i närheten av naturminnesmärket inte skadar eller avsevärt försämrar naturminnesmärkets levnadsförhållanden eller dess särdrag.

Om man upptäcker att ett objekt som är fridlyst som naturminnesmärke kräver behandlings- eller skötselåtgärder på grund av att det fallit, skadats eller försämrats, måste markägaren få myndighetstillstånd för den planerade åtgärden (kommunen/NTM-centralen). Som undantagsfall där tillståndet inte behövs kan räknas situationer där ett naturminnesmärke kan orsaka omedelbar fara.

Lagstadgat ansvar

Ett naturminnesmärke omfattas av ett förbud mot skadegörelse och förstörelse. Om förbudet överträds är myndigheten skyldig att göra en begäran om utredning.

Ett naturminnesmärke som är fridlyst enligt naturvårdslagen får inte ens fastighetsägaren fälla, skada eller på annat sätt ändra utan tillstånd av en myndighet, med undantag av de tidigare nämnda situationer som medför omedelbar fara.

Brott mot förbudet kan leda till straff med stöd av 131 § i naturvårdslagen eller 48 kap. 5 § i strafflagen i form av antingen böter eller ett fängelsestraff på högst 2 år.

”Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet obehörigen ... skadar eller förstör ett fridlyst naturminnesmärke i strid med 95 § 4 mom., ska, om gärningen inte utgör naturskyddsbrott, för naturskyddsförseelse dömas till böter.” NATURVÅRDSLAGEN 131 §

”Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet obehörigen förstör eller skadar ett naturområde, ett djur, en växt eller något annat naturföremål som har skyddats, fredats eller belagts med åtgärdsbegränsning eller åtgärdsförbud enligt naturvårdslagen (9/2023) eller i med stöd av den, ska för naturskyddsbrott dömas till böter eller fängelse i högst två år.” STRAFFLAGEN 48 KAP. 5 §

Skadad tall. ►

Trunk of
a tree
that has
been cut down

Hävning av fridlysning

När det inte längre finns grunder för att fridlysa ett naturminnesmärke, dvs. objektet har förstörts i terrängen och förlorat sitt skyddsvärde, ska fridlysningen av objektet hävas helt eller delvis.

Även genomförandet av ett projekt av betydande allmänt intresse kan utgöra en grund för att avsluta fridlysningen.

Ansökan om hävning görs enligt samma principer som fridlysningsbeslutet, antingen i kommunens e-tjänst (om den används), med en blankett som utarbetats för ändamålet eller med en fritt formulerad ansökan som innehåller motsvarande uppgifter.

När hävningsbeslutet har vunnit laga kraft skickar kommunen beslutet till Forststyrelsen och ser till att den skylt som anger objektets fridlysning avlägsnas från fastigheten.

”I fråga om ett naturminnesmärke som finns på ett privatägt område kan kommunen på ansökan av ägaren eller på framställning av närings-, trafik- och miljöcentralen helt eller delvis upphäva fridlysningen av naturminnesmärket, om det inte längre finns grund för fridlysningen eller om fridlysningen står i vägen för ett projekt eller en plan av betydande allmänt intresse.”

NATURVÅRDSLAGEN 96 §

◀ *En tall som fallit ner av en storm.*

Naturminnesmärket på kartan

På Lantmäteriverkets kartor markeras naturminnesmärken för närvarande med beteckningar som liknar symbolerna på bilden nedan. Målet är att kartbeteckningarna i framtiden ska grunda sig på det material över naturminnesmärken som Forststyrelsen sammanställt.

När fridlysningen inrättas läggs fridlysningsbeteckningen till på grundkartan och på motsvarande sätt avlägsnas fridlysningsbeteckningen när fridlysningen upphör. I Lantmäteriverkets fastighetsdatasystem görs inga anteckningar om naturminnesmärken i fastighetens uppgifter.

MERA INFORMATION

- **Forststyrelsen** (metsa.fi/naturminnesmarken)
- **Miljöministeriet** (ym.fi/sv/naturminnesmarken)
- **Kommunförbundet** (kommunforbundet.fi/samhalle-och-miljo/miljo/miljovard, Fridlysning av naturminnesmärke genom kommunalt beslut)
- **Finlands miljöcentral, naturminnesmärken**
 - I Karpalo karttjänst (syke.fi/fi-FI/Avoin_tieto/Karttapalvelut, på finska)
 - Som nedladdningsbart material (syke.fi/fi-FI/Avoin_tieto/Paikkatietoaineistot/Ladattavat_paikkatietoaineistot, på finska)
- **Finlex Naturvårdslag 9/2023** (finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2023/20230009)
- **NTM-centralen och kommunernas miljöskyddsmyndigheter**